

ANDERS DAHL SØRENSEN:
Plato on Democracy and Political *techné*
Leiden: Brill, 2016, 196 s.

Problematike Platónovej politickej filozofie je medzi interpretátormi v posledných desaťročiach venovaná pomerne veľká pozornosť. Niektorí autori sa snažia túto problematiku uchopiť komplexne takým spôsobom, že z Platónových diel chcú vyabstrahovať jeho politické názory a potom ich syntetizovať do podoby jednotnej politickej filozofie zakladateľa Akadémie. Iní interpretátori sa sústreďujú na konkrétny Platónov dialóg či dialógy a na základe ich analýz sa usilujú zrekonštruovať Platónovo politické myslenie, obsiahnuté v určitom dialógu či dialógoch. Ďalší súčasní znalci Platónovho myslenia sa sústredili na skúmanie užších tém, ktoré patria do politickej filozofie. Ako vyplýva z názvu recenzovanej monografie mladého dánskeho filozofa Andersa Dahla Sørensen, jeho kniha patrí do tejto skupiny. Autor svoju pozornosť upriamuje na skúmanie otázky demokracie a na ňu sa viažucu epistemológiu u Platóna. Vychádza z tézy, že podľa Platónovho Sokrata to, čo robí niekoho schopným riadiť vlastný život a záležitosti svojej komunity najlepším a najrozumnejším spôsobom, je vlastníctvo politickej *techné*.⁶ Toto vlastníctvo politickej *techné* je výhradným privilegiom vyškoleného špecialistu – odborníka v politike. Podľa Sørensen bol Platón počas celej svojej tvorby presvedčený, že vládcovia v dobrej forme vlády disponujú politickou *techné*. Demokracia ako jedna zo zlých foriem politickej vlády týmto typom *techné* nedisponuje, pretože politickú *techné* nemôže vlastníť väčšina nevyškolených občanov. Autor knihy však upozorňuje, že Platón tento predpoklad nepokladal za zrejmy či prirodzený, preto ho odmietol akceptovať bez toho, aby starostlivo a s intelektuálnym nasadením nepreskúmal relevantné argumenty. Sørensen si teda kladie kardinálnu otázku: Má demokracia epistemický potenciál, ktorý by mohol odporovať predpokladu, že politickú *techné* nemôže vlastníť väčšina nevyškolených občanov? Môže existovať demokratická forma politickej *techné*, čím by sa preukázalo, že demokracia má základ v poznaní? Sústreďuje sa teda na pojem kolektívnej znalosti a problém jeho epistemického postavenia, ktorý možno sformulovať do otázky: Môže väčšina občanov dosiahnuť lepšie alebo presnejšie a pravdivejšie rozhodnutia prostredníctvom agregácie svojich individuálnych mienok?

Anders Dahl Sørensen sa pri svojom skúmaní sústredil najmä na rekonštruovanie uvedenej problematiky v štyroch Platónových dialógoch (*Gorgias*, *Politikos*, *Prótagoras* a *Theaitétos*), ktoré tvoria druhú až piatu kapitolu jeho knihy. Podľa môjho názoru by bolo vhodnejšie tieto kapitoly rozčleniť na dva celky, pričom každý by obsahoval dve podkapitoly. Tým by vznikol celok obsahujúci Platónovu kritiku epistemologického potenciálu demokracie (*Gorgias* a *Politikos*) a celok skúmajúci argumentáciu v prospech tohto potenciálu (*Prótagoras* a *Theaitétos*). Prvá kapitola, ktorú možno pokladať za vstup

⁶ Sørensen pod *techné* v Platónovom chápaní rozumie „remeslo“ alebo „odbornosť“, ktorá predstavovala paradigmu racionálneho postupu, zameraného na praktický prínos (s. 1).

do problematiky, je koncentrovaná na diskusiu medzi Sokratom a Trasymachom z prvej knihy dialógu *Ústava*. V tejto diskusii Sokrates nastoľuje otázku povahy *techné*. Podľa autora knihy z tohto miesta *Ústavy* možno vyabstrahovať niečo, čo sa dá charakterizovať ako demokratické expertné pravidlo. Otázky, ktoré boli v tomto Platónovom diele len naznačené, Sørensen rozvinul v kapitolách venovaných dialógom *Gorgias* a *Politikos*.

Druhá kapitola sa zameriava na skúmanie Sokratovho odmietnutia prideliť status *techné* rétorike v dialógu *Gorgias*. V tomto diele sa podľa autora recenzovanej knihy pojem kolektívnej znalosti zavádza preto, aby zvýraznil diferenciu medzi základnými princípmi demokracie a skutočne odbornej politiky. Platónov Sokrates argumentuje, že prvky, ktoré tvoria účasť v demokratickej politike, napríklad občan a rečník, sú „neodborné“, pretože svoju pozornosť väčšmi zameriavajú na naplnenie svojich slastí než na spoločenský prospech. Rečníci masám občanov ponúkajú lichotenie, pretože je to to, čo chcú masy počuť (s. 45). Podľa Sørensenovej interpretácie je to práve moc masy nad rečníkom, ktorá vedie Platónovho Sokrata k tomu, aby odmietol prideliť status *techné* rétorike, pretože masy oceňujú presvedčanie väčšmi ako znalosti. Témou tretej kapitoly je dialóg *Politikos*. Možno konštatovať, že autor v nej predstavuje epistemický výkon demokracie v oveľa pozitívnejšom svetle ako v dialógu *Gorgias*. V *Politikovi* podľa Sørenseny Platón rozvíja konzervatívnu víziu demokracie, ktorá dodržiava zákony patriace medzi „lepšie imitácie“ ideálneho politického zriadenia, a to z dôvodu, že rodové zákony, ktoré sú výsledkom dlhoročných skúseností a kolektívnej diskusie, majú značnú pozitívnu hodnotu pre spoločnosť. Autor obhajuje presvedčenie, že sú to také druhy zákonov, aké by sám ideálny vládár ustanovil svojmu mestskému štátu, keby ho na istý čas musel opustiť. Napriek tomu táto konzervatívna demokracia nikdy nemôže nadobudnúť presnosť, ktorá charakterizuje skutočnú *techné*. V oboch skúmaných dialógoch sa na otázku kolektívnej znalosti (jej epistemického potenciálu) v demokracii odpovedá zamietavo, pretože Platón ju kladie do kontrastu s politickou vládou založenou na odbornosti a znalosti pravdy.

Vo štvrtej a piatej kapitole Sørensen poukazuje na to, že Platón obmieňa predchádzajúcu argumentáciu s tvrdením, že demokracia disponuje praktickými skúsenosťami občanov. Túto argumentáciu však vkladá do úst postavy sofistu Prótagora. Prótagoras obhajuje aténsky demokratický politický systém založený na kolektívnej múdrosti. Autor zdôrazňuje, že Platón v *Prótagorovi* rozvíja myšlienku epistemickej obrany demokratického rozhodovania – to, čo je dané ako autoritatívne v politickej sfére, je akousi podobou *techné*, s ktorou sa musí každý podeliť, ak má byť spoločný život možný. To znamená, že každá komunita rozvíja konsenzus hodnôt a praktík vychádzajúcich z individuálnych skúseností svojich občanov (s. 118). Každá *polis* môže rozvíjať svoje vlastné hodnoty, ktoré sú produktom kolektívneho dosiahnutia. Dialóg *Theaitétos*, ktorého analýze je venovaná piata kapitola, väčšina interpretátorov chápe ako dielo, v ktorom Platón skúma epistemologickú problematiku. Politický obsah tohto dialógu je často prehliadaný.⁷ Podľa

⁷ V časopise *Filozofia* sa na politickú (mimoepistemologickú) interpretáciu pasáže 201a-c dialógu *Theaitétos* zamerala Anežka Chovanková (Chovanková 2016, 384 – 387).

Sørensen Platón v *Theaitétovi* spochybňuje víziu z *Prótagora* o dosahovaní kolektívnej múdrosti v demokratickom spoločenstve a pokladá ju za príliš optimistickú. Autor naznačuje, že problémy, ktoré Prótagorovo chápanie vytvára, nie sú v rovnomennom diele úplne preskúmané, preto o nich opäť uvažuje v *Theaitétovi*. Podľa Sørensen pre Platóna otázka epistemických poverení demokracie zostala úzko spojená s otázkami o povahe *techné* ako takej. V oboch skúmaných dialógoch (*Prótagoras* a *Theaitétos*) sa Platón pokúša kriticky preskúmať koncepciu *techné*, na ktorej je založená táto obrana epistemickej demokracie. Sørensen dospieva k záveru, že Platón až po starostlivom skúmaní odmieta demokratickú formu vlády, pretože nie je schopná naplniť kritériá politickej *techné*. Politická *techné* je výhradným vlastníctvom špecializovaného odborníka – politika.

Recenzovaná kniha sa končí *Epilógom*. Ten poukazuje na skutočnosť, ako sa Platónova diskusia o epistemickom potenciáli demokracie, koncentrovaná na pojem *techné*, výrazne líši od Aristotelovho prístupu. Aristoteles tvrdil, že kolektívna múdrosť by za istých okolností (rozmanitosť znalostí, individuálnych skúseností a ich využívanie v záujme spoločného dobra) mohla byť epistemicky nadradená nad znalosťou odborníka (s. 167 – 169). Sørensen argumentuje, že analogickú otázku (avšak s negatívnym výsledkom) skúmal už Platón v tretej knihe *Zákonov*.

Na záver možno konštatovať, že čitateľ, ktorý má záujem o Platónovo skúmanie súvislostí medzi demokratickou formou vlády a jeho epistemológiou, nájde v Sørensenovej monografii zaujímavé poznatky. Pozitívom recenzovanej knihy je úzko vymedzený problém, ktorý prepája Platónovu politickú filozofiu s epistemickým nárokom demokracie, teda zahŕňa oblasti, ktoré sa vo väčšine interpretačných diel skúmajú oddelene. Autor podrobne analyzuje a interpretuje Platónove dialógy a vhodným spôsobom pracuje so sekundárnou literatúrou. Sørensenova monografia predstavuje zaujímavý príspevok k štúdiu jednej z užších tém, ktoré sú obsahom Platónovej politickej filozofie, čím poskytuje užitočné doplnenie súčasných diskusií.

Literatúra

CHOVANKOVÁ, A. (2016): K dištinkcii medzi vedením a pravdivou mienkou (*Theaet.* 201a-c). *Filozofia*, 71 (5), 379 – 388.

Ulrich Wollner

Ulrich Wollner
Katedra filozofie FF UMB
Tajovského 40
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: ulrich.wollner@umb.sk